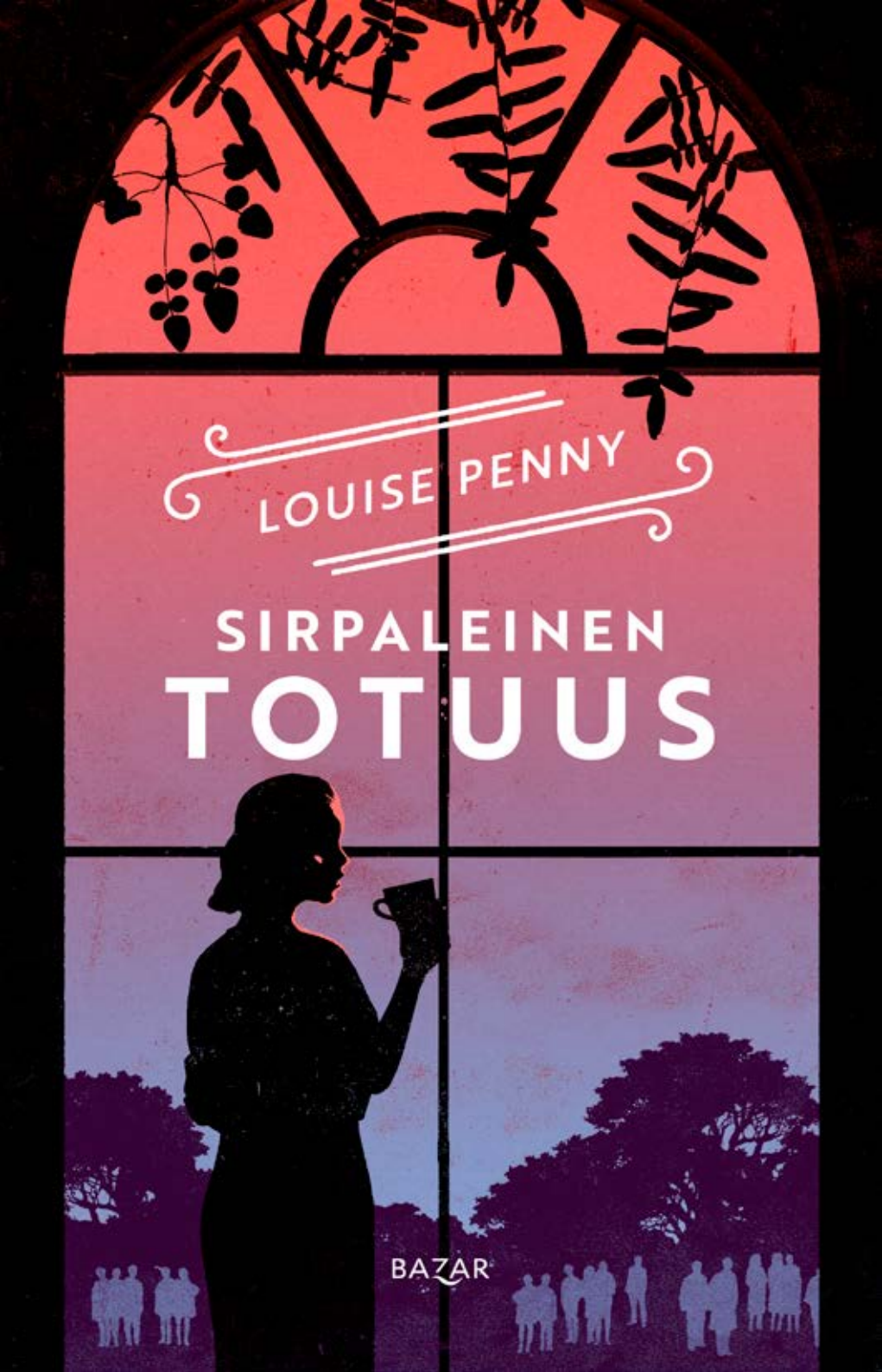

The background of the cover is a stylized illustration of a woman in silhouette, looking out of a window. The window has a decorative arch at the top with hanging leaves. The scene outside the window is a landscape with trees and a group of people in the distance. The color palette is a gradient from red at the top to blue at the bottom.

LOUISE PENNY

SIRPALEINEN
TOTUUS

BAZAR

LOUISE PENNY

SIRPALEINEN TOTUUS

Suomentanut Ronja Erkko

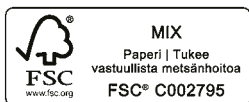
BAZAR

Lainauksen T.S. Elliotin runosta ”Little Gidding” on suomentanut Juha Silvo (T.S. Eliot: Neljä kvartettoa, WSOY, 2007)

Lainauksen A.A. Milnen runosta ”Puolivälissä alaspäin” on suomentanut Ville Repo (A.A. Milne: Nalle Puh: Kootut kertomukset ja runot, WSOY, 1996)

Lainauksen William Shakespearen näytelmästä *Henrik VIII* on suomentanut Lauri Sipari (*Henrik VIII tai Kaikki on totta* WSOY, 2012).

Lainauksen The Walt Disney Companyn animaatioelokuvan laulusta ”Minua vain vislaa” on suomentanut Pekka Lehtosaari (*Pinocchio*, 1995).

Bazar Kustannus
www.bazarkustannus.fi

1. painos

Suomentanut Ronja Erkko

Suomenkielinen laitos © Ronja Erkko ja Bazar Kustannus 2025

Englanninkielinen alkuteos *Glass Houses*

Copyright © Three Pines Creations, Inc 2017

ISBN 978-952-376-032-5

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@bazarkustannus.fi

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale
Painettu EU:ssa

LUKU 1

"ILMOITAKAA NIMENNE, olkaa hyvä."

"Armand Gamache."

"Ja te olette Sûreté du Québecin päällikkö?"

"Poliisiylitarkastaja, *oui*."

Gamache istui selkä suorassa puisella tuolilla. Oli kuuma. Tai oikeastaan tämä heinäkuinen aamu oli läkähdyttävä. Hän saattoi maistaa hien ylähuulellaan, vaikka kello oli vasta kymmenen aamulla. Päivä oli vasta alkamassa.

Todistajanaitio ei ollut hänen lempipaikkojaan maailmassa. Eikä todistaminen toista ihmistä vastaan todellakaan lukeutunut hänen lempipuuhiinsa. Vain muutaman kerran urallaan hän oli saanut siitä tyydytystä, jopa nautintoa, eikä tämä ollut yksi niistä.

Istuessaan epämurkavasti kovalla tuolilla, valan velvoittamana, Armand Gamache myönsi itselleen, että vaikka hän uskoikin lakiin ja oli tehnyt uransa oikeuslaitoksen piirissä, oli hänen omatuntonsa lopulta se, jolle hänen tuli vastata.

Ja se oli osoittautunut melko ankaraksi tuomariksi.

"Uskoakseni te olitte myös pidättävä viranomainen."

"Niin olin."

"Eikö ole epätavallista, että poliisiylitarkastaja tekee varsinaisia pidätyksiä?"

"Olen toiminut virassa vasta vähän aikaa, kuten tiedätte. Kaikki on minulle epätavallista. Mutta tätä nimenomaista tapausta oli vaikea jättää huomiotta."

Valtakunnansyyttäjä hymyili. Hän oli selin istuntosaliin ja valamiehistöön, joten sitä ei nähnyt kukaan muu. Paitsi kenties tuomari, jolta ei jäänyt juuri mitään huomaamatta.

Eikä hymy, jonka tuomari Corriveau näki, ollut erityisen miellyttävä. Pikemminkin ivallinen virne. Se yllätti hänet, kun otti huomioon, että valtakunnansyyttäjän ja poliisiyli-tarkastajan pitäisi olla samalla puolella.

Hän tiesi, ettei heidän silti tarvinnut pitää toisistaan tai kunnioittaa toisiaan. Hänellä itsellään oli työtovereita, joita hän ei kunnioittanut, vaikka epäilikin, ettei olisi koskaan ilmehtinyt heille aivan tuolla tavoin.

Sillä aikaa kun tuomari arvioi heitä, oli Gamache arvioinut tuomaria. Hän oli koettanut lukea tätä.

Oli ratkaisevan tärkeää, kuka tuomari mihinkin oikeudenkäyntiin valittiin. Se saattoi vaikuttaa lopputulokseen. Eikä se ollut koskaan ollut kriittisempää kuin tässä jutussa. Kyse ei ollut pelkästään lain tulkinnasta, vaan ilmapiiristä oikeus-salissa. Kuinka tiukka hän olisi? Kuinka paljon liikkuma-varaa sallittaisiin?

Oliko tuomari valpas? Jäämässä eläkkeelle? Odotteliko hän cocktailtarjoilua alkavaksi? Tai toisinaan ei edes odotel-lut vaan oli jo pistänyt toimeksi.

Vaan ei tämä tuomari.

Maureen Corriveau oli uusi tulokas tuomarinpöydässä. Gamache tiesi, että tämä oli Corriveaun ensimmäinen murha-juttu, ja hän tunsu myötätuntoa tätä kohtaan. Naisella ei voinut olla aavistustakaan siitä, että hän oli vetänyt lyhyen korren. Että koko joukko ikävyöksiä oli matkalla hänen suuntaansa.

Corriveau oli keski-ikäinen ja oli antanut hiustensa har-maantua vapaasti. Kenties se oli merkki arvovallasta tai kypsyydestä. Tai sitten siitä, ettei hänen tarvinnut enää tehdä vaikutusta kehenkään. Hän oli ollut vaikutusvaltainen asianajaja, Montréalin lakitoimistonsa osakas. Hän oli ollut

vaaleaverikko ennen ylenemistään. Sonnustautumistaan silkkiin, kuten Britanniassa sanottiin.

Mielenkiintoista kyllä, laskuvarjohyppääjät kuvailivat lentokoneesta hyppäämistä samoin sanakääntein.

Tuomari Corriveau katsoi taas Gamachea. Hänen silmänsä olivat terävät. Älykkäät. Silti Gamache pohti, kuinka paljon nainen oikeastaan näki. Ja kuinka paljon tältä jäi huomaamatta.

Tuomari Corriveau vaikutti levolliselta. Mutta se ei merkinnyt mitään. Todennäköisesti Gamache antoi itsekin saman vaikutelman.

Hän vilkaisi täpötäyteen oikeussaliin Montréalin vanhan kaupungin oikeustalossa. Suurin osa ihmisistä, jotka olisivat saattaneet olla paikalla, olivat päättäneet jäädä kotiin. Toiset, kuten Myrna, Clara ja Reine-Marie, kutsuttaisiin todistamaan myöhemmin, eivätkä he olleet halunneet tulla paikalle ennen kuin olisi aivan pakko. Muut kyläläiset – Olivier, Gabri, Ruth – eivät yksinkertaisesti tahtoneet poistua Three Pinesistä ja taittaa matkaa helteiseen kaupunkiin vain eläköseen tämän tragedian uudelleen.

Gamachen kakkosmies Jean-Guy Beauvoir oli kuitenkin paikalla, kuten myös ylikomisario Isabelle Lacoste. Murharyhmän päällikkö.

Pian olisi heidän vuoronsa todistaa. Tai ehkä, Gamache ajatteli, tilanne ei koskaan menisi siihen.

Gamache käänsi katseensa takaisin syyttäjään, Barry Zalmanowitziin. Matkalla hänen katseensa oli kuitenkin pyyhkäissyt tuomari Corriveaua. Hänen harmikseen tuomari kallisti hyvin hienoisesti päätään. Ja tämän silmät siristivät hitusen.

Mitä Corriveau oli hänen silmissään nähnyt? Oliko keltanokkatuomari nähnyt juuri sen, mitä hän yritti salata? Sen, mitä hän epätoivoisesti piilotteli?

Gamache kuitenkin tiesi, että vaikka tuomari Corriveau näkisikin sen, tämä tulkitsisi sen väärin. Tuomari olettaisi hänen kantavan huolta vastaajan syyllisyydestä.

Siitä asiasta Armand Gamachella ei kuitenkaan ollut epäilystäkään. Hän tiesi vallan hyvin, kuka murhaaja oli. Hän oli vain hieman peloissaan, että jokin menisi vikaan. Ja harvinaisen ovela tappaja pääsisi vapaaksi.

Hän katseli, miten valtakunnansyyttäjä asteli harkitusti pöytänsä luo, pani lasit päähänsä ja syventyi huolellisesti, jopa dramaattisesti, lukemaan paperiarkkia.

Melko varmasti paperi oli tyhjä, Gamache ajatteli. Tai ostoslista. Luultavasti pelkkää rekvisiittaa. Savun pöllähdys. Peilin sirpale.

Oikeudenkäynnit, kuten jumalanpalvelukset, olivat teatteria. Hän saattoi melkein haistaa suitsukkeen ja kuulla pikkuisen tinakellon.

Valamiehistö, joka ei ollut vielä nuupahtanut kuumuudesta, seurasi taitavan syyttäjän jokaista liikettä. Kuten oli tarkoituskin. Syyttäjä ei kuitenkaan ollut tämän näytelmän päätahti. Sen roolin oli napannut eräs näyttämön ulkopuolella odottava henkilö, joka ei lähes varmasti lausuisi koskaan sanaakaan.

Valtakunnansyyttäjä suoristi silmälasinsa ja Gamache kuuli tuomarin silkkisen kaavun kahisevan hiljaa, kun tämä hillitsi kärsimättömyytensä vain hädin tuskin. Valamiehistö oli ehkä vakuuttunut, mutta tämä tuomari ei. Eikä valamiehistöäkään vedätettäisi pitkään. He olivat moiseen liian älykkäitä.

”Ymmärtääkseni vastaaja tunnusti, eikö totta?” syyttäjä tiedusteli ja loi lasiensa takaa ammattilaisuudesta kielivän katseen, joka ei kuitenkaan toiminut Sûretén päällikköön.

”Kyllä, tunnustus tehtiin.”

”Kuulustelun alaisenako, poliisiylitarkastaja?”

Gamache pani merkille, että syyttäjä toisteli hänen asemaansa, ikään kuin kukaan niin korkea-arvoinen ei voisi erehtyä.

"Ei. Vastaaja tuli kotiini ja tunnusti. Omasta tahdostaan."

"Vastalause." Puolustusasianajaja hypähti jaloilleen – hieman myöhässä, Gamache ajatteli. "Asiaankuulumatonta. Vastaaja ei koskaan tunnustanut murhaa."

"Totta. Tunnustus, josta puhun, ei koskenut murhaa", syyttäjä sanoi. "Mutta se johti suoraan syytteeseen, eikö totta, poliisiylitarkastaja?"

Gamache katsoi tuomari Corriveaua. Hän odotti tämän päättävän vastalauseesta.

Tuomari epäröi.

"Evätty", hän sanoi. "Voitte vastata."

"Vastaaja saapui omasta tahdostaan", Gamache toisti. "Ja kyllä, sillä hetkellä tunnustus oli ratkaiseva tekijä syytteiden nostamiseen."

"Yllätyittekö siitä, että vastaaja tuli kotinne?"

"Teidän armonne", puolustus vetosi ja nousi jälleen seisomaan. "Vastalause. Subjektiivista ja asiaankuulumatonta. Mitä väliä sillä voisi olla, oliko *monsieur* Gamache yllättynyt?"

"Hyväksytty." Tuomari Corriveau kääntyi Gamachen puoleen. "Älkää vastatko tuohon."

Gamachella ei ollut aikomustakaan vastata kysymykseen. Tuomari oli oikeassa hyväksyessään vastalauseen. Se oli subjektiivista. Mutta hän ei pitänyt sitä aivan asiaankuulumattomana.

Oliko hän ollut yllättynyt?

Hän oli epäilemättä ollut yllättynyt nähdessään, kuka seisoi hänen kotinsa kuistilla pienessä Québecin kylässä. Aluksi oli ollut vaikea erottaa, kuka oikein oli pukeutunut paksuun takkiin, jonka huppu oli vedetty pään yli. Mies vai nainen? Nuori vai vanha? Gamache saattoi yhä kuulla jäisten

pisaroiden pommittavan kotiaan, kun marraskuun ankara sade oli yltynyt räntäkuuroksi.

Pelkästään sen ajatteleva nyt, heinäkuun helteessä, sai hänet värähtämään vilusta.

Kyllä. Hän oli ollut yllättynyt. Hän ei ollut odottanut vierailua.

Mitä tuli sitä seuranneisiin tapahtumiin, yllätys ei riittänyt kuvaamaan niitä.

”En halua ensimmäisen henkirikosjuttuni päätyvän valitus-tuomioistuimeen”, tuomari Corriveau mutisi niin hiljaa, että vain Gamache saattoi kuulla sen.

”Taitaa olla jo liian myöhäistä, teidän armonne. Tämä juttu alkoi korkeammassa oikeudessa, ja sinne se tulee myös päätymään.”

Tuomari Corriveau liikahti tuolissaan. Hän yritti taas saada olonsa mukavaksi. Jokin oli kuitenkin muuttunut. Syy siihen oli tuossa eriskummallisessa, yksityisessä keskustelussa.

Sanoiin tuomari oli tottunut, olivatpa ne arvoituksellisia tai eivät. Miehen katse se häntä hämmensi. Ja hän pohti, tiesikö mies, mitä tämän katseessa näytti piilevän.

Vaikka tuomari Corriveau ei aivan osannutkaan sanoa, mitä se oli, hän tiesi, ettei Sûretén poliisiylitarkastajan pitäisi näyttää tuolta. Ei, kun tämä istui murhaoikeudenkäynnin todistajanaitiossa.

Maureen Corriveau ei tuntenut Armand Gamachea juuri lainkaan. Ainoastaan miehen maineen. Vuosien saatossa he olivat ohittaneet toisensa oikeustalon käytävillä monet kerrat.

Hän oli valmistautunut siihen, ettei pitäisi miehestä. Toisten ihmisten metsästäjästä. Miehestä, joka sai elantonsa kuolemasta. Mies ei toki jaellut sitä, mutta hän hyötyi siitä.

Ei murhaa, ei Gamachea.

Tuomari Corriveau muisti erään satunnaisen tapaamisen ajalta, jolloin mies oli vielä ollut Sûretén murharyhmän

päällikkö ja hän itse puolustusasianajaja. He olivat ohittaneet toisensa käytävällä, ja taas kerran heidän katseensa olivat kohdanneet. Miehen katse oli ollut terävä, valpas ja mielteliäs. Mutta taas kerran Corriveau oli huomannut siinä jotain muutakin.

Sitten mies oli jatkanut matkaa, kallistaen hieman päätään kuullakseen toveriaan. Nuorempaa miestä, jonka Corriveau tiesi olevan tämän kakkosmies. Sama mies, joka oli nyt läsnä oikeussalissa.

Ilmassa oli leijaillut hyvin mieto santelipuun ja ruusun tuoksu. Tuskin havaittava.

Maureen Corriveau oli mennyt kotiinsa ja kertonut asiasta vaimolleen.

”Seurasin häntä ja istuin iltapäivän oikeudenkäynnissä muutamana minuutina, jotta voisin kuunnella hänen todistustaan.”

”Miksi?”

”Olin utelias. Hän ei ole koskaan ollut vastassani, mutta ajattelin, että minun tulisi tehdä kotiläksyni sen varalta. Ja minulla oli aikaa tapettavanani.”

”No? Millainen hän oli? Odota, anna kun arvaan.” Joan oli työntänyt nenänsä kärjen sivuun ja lausunut: ”Joo, se sälli listi sen tyyppiin. Miksikäs me oikein tuhlataan aikaa oikeudenkäyntiin, te keltamaksaiset, kirpun puremat pelkurit. Hirtäkää se!”

”Tuo on lähes pelottavaa”, Maureen totesi. ”Olitko paikalla? Kyllä, hän muuttui Edward G. Robinsoniksi.”

Joan nauroi. ”Jimmy Stewart ja Gregory Peck eivät silti koskaan ylenneet murharyhmän päälliköiksi.”

”Hyvä huomio. Hän siteerasi sisar Prejeania.”

Joan laski kirjansa alas. ”Oikeudenkäynnissäkö?”

”Omassa todistajanlausunnossaan.”

Gamache oli istunut tyynenä todistajanaitiossa, luontevana muttei leppoisana. Hän oli arvokkaan näköinen, vaikei

ehkä ensi vilkaisulla komea. Isokokoinen mies hyvin istuvassa puvussa. Hän istui selkä suorana, valppaana. Kunnioittavana.

Hänen lähes harmaat hiuksensa oli leikattu siististi. Hänen partansa oli ajeltu. Jopa lehteriltä käsin Maureen Corriveau saattoi erottaa hänen ohimollaan syvän arven.

Ja sitten hän oli sanonut sen.

"Kukaan mies ei ole yhtä paha kuin hänen pahin tekonsa."

"Miksi hän siteeraisi kuolemanselleissä työskennellyttä nunnaa?" ihmetteli Joan. "Varsinkaan noita sanoja?"

"Luulen, että kyseessä oli hienovarainen anomus lievennyksestä."

"Vai niin", Joan sanoi ja mietti hetken. "Tietenkin myös päinvastainen on totta. Kukaan ei ole yhtä hyvä kuin jaloin tekonsa."

Ja nyt tuomari Corriveau istui kaavussaan tuomarinpöydässä, tuomitsemassa. Ja yritti selvittää, mitä poliisiylitarkastaja Gamache oikein aikoi.

Hän ei ollut koskaan ollut näin pitkäkestoisesti yhtä lähellä miestä. Syvä arpi tämän ohimolla oli yhä siinä, kuten toki tulisi aina olemaan. Aivan kuin miehen työ olisi merkinnyt tämän. Läheltä katsottuna Corriveau saattoi nähdä juonteet, jotka säteilivät miehen suusta. Ja silmistä. Elämänviivat. Naururypyt, Corriveau tiesi. Hänellä itselläänkin oli niitä.

Mies uransa huipulla. Levollisena. Rauhassa sen kanssa, mitä oli tehnyt ja mitä hänen nyt oli tehtävä.

Mutta entä nuo silmät?

Maureen Corriveauun kauan sitten käytävällä vastaanottama katse oli ollut niin odottamaton, että hän oli seurannut miestä ja kuunnellut tämän todistusta.

Katse oli ollut lempeä.

Tänään tuomari ei kuitenkaan nähnyt lempeyttä. Hän näki huolta. Kyse ei ollut epäilyksestä, hän mietti. Mutta Gamache oli huolissaan.

Ja nyt hän itsekin oli, vaikka ei osannutkaan sanoa siihen syytä.

Hän kääntyi pois päin, ja he molemmat kiinnittivät jälleen huomionsa syyttäjään. Tämä leikkeli kynällä ja aikoi nojata pöytänsä, jolloin tuomari Corriveau katsoi tätä niin ankaraasti, että mies suoristautui välittömästi. Ja laski kynän alas.

"Muotoilen kysymyksen uudelleen", syyttäjä sanoi. "Milloin epäilyksenne ensi kertaa heräsivät?"

"Kuten on useimpien murhien kohdalla", Gamache sanoi, "se alkoi kauan ennen varsinaista tekoa."

"Tekö siis tiesitte, että murha tapahtuisi, jopa ennen kuolemaa?"

"Non. En oikeastaan."

Enkö? Gamache kysyi itseltään. Kuten oli kysynyt joka päivä sen jälkeen, kun ruumis oli löytynyt. Oikeastaan hän tosin kysyi itseltään, miten hän ei olisi voinut tietää.

"Siispä kysyn jälleen, poliisiylitarkastaja, milloin te tiesitte?"

Zalmanowitzin äänessä oli nyt kärsimätön terä.

"Tiesin jonkin olevan vialla, kun mustaan kaapuun pukeutunut hahmo ilmestyi kylän nurmikentälle."

Se aiheutti hälinää oikeussalissa. Sivummalla toimittajat kumartuivat tablettitietokoneidensa ylle. Gamache saattoi kuulla naputtelun huoneen toiselta puolelta saakka. Modernin morsekoodin, joka viestitti kiireellisiä uutisia.

"'Kylällä' tarkoitatte Three Pinesia", syyttäjä totesi ja katsoi toimittajia aivan kuin sen, että valtakunnansyyttäjä osasi nimetä kylän, jossa Gamache asui ja jossa uhri oli kuollut, tulisi olla huomionarvoista. "Montréal in eteläpuolella, Vermontin rajalla, eikö totta?"

"Oui."

"Uskoakseni kylä on melko pieni."

"Oui."

”Sievä? Jopa rauhaisa?”

Zalmanowitz onnistui saamaan ”sievälle” lattean ja ”rauhaisalle” kyllästyttävän kaiun. Three Pines oli kuitenkin kaukana molemmista.

Gamache nyökkäsi. ”Kyllä. Se on hyvin sievä.”

”Ja syrjäinen.”

Syyttäjä sai sanan ”syrjäinen” kuulostamaan epämiellyttävältä, ikään kuin elämä kävisi sitä sivistymättömämmäksi, mitä loitompana suurkaupungista oltiin. Se saattoi olla totta, Gamache ajatteli. Hän oli kuitenkin nähnyt niin kutsutun sivistyksen tulokset ja tiesi, että kaupungit asuttivat yhtä paljon petoja kuin metsät.

”Ei niinkään syrjäinen kuin polulta poikkeava”, Gamache selitti. ”Ihmiset saapuvat Three Pinesiin useimmiten siksi, että ovat eksyksissä. Se ei ole niitä paikkoja, joiden läpi ajetaan matkalla jonnekin muualle.”

”Se on siis tiellä, joka ei johda mihinkään?”

Gamache melkein hymyili. Ilmaus oli luultavasti tarkoitettu loukkaukseksi, mutta itse asiassa se oli osuva.

Hän ja Reine-Marie olivat päättäneet asettua asumaan Three Pinesiin ennen kaikkea siksi, että se oli sievä ja sitä oli vaikea löytää. Se oli turvapaikka, puskuri sen maailman huolilta ja julmuudelta, jonka kanssa hän oli tekemisissä päivittäin. Metsän takaisen maailman.

He olivat löytäneet sieltä kodin. Rakentaneet sinne kodin. Mäntyjen ja perennojen, kyläkauppojen ja kyläläisten keskelelle. Joista oli tullut ensin ystäviä ja sitten perhettä.

Kun tuo pimeä olento sitten oli ilmestynyt kylän sievälle, rauhaisalle nurmikentälle ja syrjäyttänyt leikkivät lapset, se oli ollut enemmän kuin kummallista. Enemmän kuin tunkeilevaa. Se oli ollut rikkomus.

Gamache tiesi, että oli alkanut tuntea olonsa toden teolla levottomaksi sitä edeltävänä iltana. Kun mustaan kaapuun

verhoutunut olento oli aluksi ilmestynyt bistron vuotuisiin halloween-juhliin.

Todellista hätää hän oli tosin tuntenut vasta seuraavana aamuna, kun oli katsonut makuuhuoneensa ikkunasta ulos ja nähnyt hahmon yhä siellä. Seisomassa kylän nurmikentällä. Tuijottamassa bistroa.

Vain tuijottamassa.

Nyt, useita kuukausia myöhemmin, Armand Gamache katsoi valtakunnansyyttäjää. Tämä oli pukeutunut mustaan kaapuun. Sitten hän vilkaisi puolustuksen pöytään. He olivat pukeutuneet mustiin kaapuihin. Ja tuomari, aivan hänen vierellään ja yläpuolellaan, oli pukeutunut mustaan kaapuun.

He tuijottivat. Häntä.

Vaikutti mahdottomalta paeta mustakaapuisia hahmoja, Gamache ajatteli.

"Se alkoi toden teolla", hän korjasi todistajanlausuntoaan, "edeltävänä iltana. Halloween-juhlissa."

"Olivatko kaikki pukeutuneet naamiaisasuihin?"

"Eivät kaikki. Se oli vapaaehtoista."

"Entä te?" syyttäjä kysyi.

Gamache mulkaisi häntä. Kysymys ei ollut olennainen. Se oli tarkoitettu hienoiseksi piikiksi.

"Me päätimme pukeutua toisiksemme."

"Te ja vaimonne? Pukeuduitteko naiseksi, poliisiylitarkastaja?"

"En aivan. Me vedimme nimet hatusta. Minä sain Gabri Dubeaun, joka pyörittää paikallista aamiaismajoituspaikkaa kumppaninsa Olivierin kanssa."

Olivierin avustuksella Armand oli lainannut kimonoa sekä kirkkaan pinkkejä ja pörröisiä tohveleita, jotka olivat jo muodostuneet Gabrin tavaramerkiksi. Se oli ollut helppo ja mitä mukavin naamiaisasu.

Reine-Marie oli pukeutunut heidän naapurikseen, Clara Morrow'ksi. Clara oli maineikas ja menestynyt muotokuva-maalari, joka tosin vaikutti maalaavan lähinnä itseään.

Reine-Marie oli tupeerannut tukkaansa kunnes se sojotti pystyssä, ja asetellut sinne keksejä sekä maapähkinävoileivän. Sitten hän oli tuputellut itsensä yltä päältä maaliin.

Clara taas oli saapunut parhaana ystävänään, Myrna Landersina. Kaikki olivat olleet hieman huolissaan siitä, että hän ilmestyisi paikalle kasvot mustattuina, vaikka Myrna olikin vakuuttanut ettei pahastuisi, kunhan Clara vain maalaisi koko vartalonsa mustaksi.

Kerrankin Clara ei ollut maalannut itseään. Sen sijaan hän oli pukeutunut kaftaniin, joka oli tehty vanhojen kirjojen suojakansista.

Alun perin Montréalista kotoisin oleva Myrna oli eläkkeelle jäänyt psykologi, joka piti nyt Myrnan uusien ja vanhojen kirjojen kauppaa bistron naapurissa. Claralla oli teoria, että kyläläiset tehtailivat ongelmia vain saadakseen istahtaa alas Myrnan kanssa.

"Tehtailevat niitä?" vanha runoilija Ruth oli tiukannut ja mulkoillut Claraa. "Sinulla on kokonainen varastorakennus täynnä niitä. Olet monopolisoinut ongelmien markkinat."

"Enkä ole", Clara väitti vastaan.

"Niinkö? Sinulla on valtava yksityisnäyttely tuloillaan ja olet maalannut pelkkää paskaa. Ellei se ole ongelma, en tiedä, mikä on."

"Ei se ole paskaa." Tosin kukaan hänen ystävistään ei tukenut häntä.

Gabri oli pukeutunut halloween-juhliin Ruthiksi. Hän oli asettanut päähänsä harmaan peruukin ja meikannut kasvojaan, kunnes näytti kauhusarjan paholaiselta. Sitten hän oli sonnustautunut nukkavieruun, koinsyömään puseroon ja kantanut mukanaan täytettyä ankkaa.

Läpi yön hän oli naukkaillut viskiä ja mumissut runoja.

"Mökki seisoo ovi raollaan

Hylättynä kukkulalla –

Ei haukkua tervehdykseksi, ei kavion jyskettä,

Ja sian ääni on vaiennut."

"Tuo ei ole minun, senkin paskiainen", Ruth sähähti. Hän oli sonnustautunut nukkavieruun, koinpsyömään puseroon ja kantoi mukanaan oikeaa ankkaa.

"Näen ruohonkorren pienen", Gabri lausui. "Villinä ja vapaana liehuu lippu sen."

"Lopeta tuo", Ruth voihkaisi ja koetti peittää korvansa. "Murhaat muusani."

"Ja pohdin, josko vielä joskus", jatkoi Gabri säälimättä. "Kasvaa suuren suuri sipuli."

Hän lausui viimeisen sanan *se-pyy-li*.

Jopa Ruthin täytyi nauraa, ja Ruusa-ankka hänen sylissään mutisi: "Vittu, vittu, vittu."

"Pakersin tuon parissa koko päivän", Gabri oli kertonut. "Ei tämä runoilu olekaan kovin vaikeaa."

"Tämä oli siis viime vuoden lokakuun viimeinen päivä", valtakunnansyyttäjä tarkensi.

"Non. Se oli marraskuun ensimmäinen. Varsinaisena halloween-iltana me kaikki jäimme kotiin jakamaan makeisia keppostelijoille. Nämä juhlat pidetään aina seuraavana iltana."

"Marraskuun ensimmäinen. Keitä muita oli paikalla kylälaisten lisäksi?" syyttäjä kysyi.

"Matheo Bissonette ja hänen vaimonsa Lea Roux."

"Madame Roux, se poliitikko", syyttäjä sanoi. "Ilmeisesti puolueensa nouseva tähti."

Monsieur Zalmanowitz kuuli, miten tabletteja naputeltiin jälleen hänen takanaan. Se oli kuin seireenien laulua. Todiste siitä, että hän pääsisi uutisiin.

"Niin", Gamache vastasi.

"Teidän ystäviännekö? Majoittuivatko he luonanne?"

Tietenkin syyttäjä tiesi vastaukset kaikkiin näihin kysymyksiin. Tämä tehtiin tuomarin ja valamiehistön vuoksi. Sekä toimittajien.

"*Non*. En tuntenut heitä kovin hyvin. He olivat siellä ystäviensä Katie ja Patrick Evansin kanssa."

"Ah, aivan. Evansit." Syyttäjä katsahti puolustuksen pöytään ja sitten taas Gamacheen. "Rakennusurakoitsija ja hänen arkkitehtivaimonsa. He taisivat rakentaa lasitaloja. Olivatko hekin ystäviänne?"

"Hekin olivat tuttaviani", Gamache korjasi vakaalla äänellä. Hän ei pitänyt vihjailusta.

"Niinpä tietenkin", Zalmanowitz sanoi. "Entä mitä he tekivät kylässä?"

"Kyseessä oli vuotuinen jälleennäkeminen. He ovat koulutovereita. He olivat samalla vuosikurssilla Montréalin yliopistossa."

"Ovatko he kaikki nyt noin kolmenkymmenen korvilla?"

"*Oui*."

"Kuinka kauan he ovat käyneet Three Pinesissa?"

"Neljän vuoden ajan. Aina samalla viikolla loppukesästä."

"Paitsi että nyt he kokoontuivat lokakuun lopussa."

"*Oui*."

"Kummallinen aika vierailulle. Ruska on jo ohi eikä lunta hiihtämiseen vielä ole. Silloin on melko ankeaa, eikö totta?"

"Kenties he saivat aamiaismajoituksen huokeampaan hintaan", Gamache arveli. Ilmeestä päätellen hän yritti olla avulias. "Se on todella mukava paikka."

Kun hän varhain sinä aamuna oli lähtenyt Three Pinesista ajaakseen Montréaliin, Gabri, aamiaismajoituksen omistaja, oli kiiruhtanut paikalle ruskean paperipussin ja termosmukin kanssa.

"Jos sinun täytyy mainita aamiaismajoitus, voisitko sanoa jotakin sen suuntaista kuin 'viehättävä aamiaismajoitus-paikka'? Tai ehkä voisit kutsua sitä ihastuttavaksi."

Hän oli viitannut taakseen. Se ei olisi ollut valhe. Kylän nurmikenttää vastapäätä sijaitseva vanha postivaunumajatalo leveine kuisteineen ja harjakattoineen oli ihastuttava. Etenkin kesällä. Muun kylän tapaan myös aamiaismajoituspaikalla oli etupihallaan vanha perennapuutarha. Ruusuja ja laventelia, sormustinkukkia ja tuoksuvia leimuja.

"Kunhan et sano 'tyrmäävä'", Gabri neuvoi. "Se kuulostaa pakotetulta."

"Ja sitähan me emme toivoisi", Gamache totesi. "Sinähän tiedät, että tämä on murhaoikeudenkäynti."

"Tiedän", Gabri oli sanonut vakavana ojentaessaan kahvia ja voisarvia.

Ja nyt Gamache istui oikeudenkäynnissä ja kuunteli valtakunnansyyttäjää.

"Mikä luokkatoverit alun alkaen toi Three Pinesiin?" tiedusteli *monsieur* Zalmanowitz. "Eksyivätkö he?"

"Eivät. Lea Roux ja tohtori Landers kasvoivat yhdessä. Myrna Landers tapasi hoitaa Leaa, kun tämä oli lapsi. Lea ja Matheo olivat vierailleet Myrnan luona muutamaan otteeseen ja tykästyneet kylään. He mainitsivat siitä ystävilleen, ja siitä tuli heidän vuotuisen jälleennäkemisensä tapaamispaikka."

"Ymmärrän. Lea Roux ja hänen miehensä toimivat siis yllyttäjinä." Syyttäjä sai sen kuulostamaan jollakin tapaa epäilyttävältä. "*Madame* Landersin avustaessa."

"Tohtori Landersin, eikä mitään 'yllytystä' ollut. Se oli täysin normaali jälleennäkeminen."

"Niinkö? Pidätkö te tapahtumia täysin normaaleina?"

"Aina viime marraskuuhun saakka, kyllä."

Syyttäjä nyökkäsi tavalla, jonka oli määrä näyttää tietäväältä, aivan kuin hän ei aivan uskoisi ylitarkastaja Gamachea.

Tuomari Corriveau ajatteli sen olevan naurettavaa. Mutta hän näki, että valamiehistö otti sen tosissaan.

Ja jälleen kerran hän ihmetteli, miksi mies vihjaisi sellaista oman todistajansa kanssa. Joka oli, luojaan tähden, Sûretén päällikkö.

Päivä kuumeni yhä, ja niin teki myös oikeussali. Tuomari katsahti vanhoja ilmastointilaitteita, jotka nököttivät ikkunoilla. Ne oli tietenkin kytketty pois päältä. Liian meluisia. Se olisi ollut häiritsevää.

Tosin myös kuumuus alkoi tuntua häiritsevältä. Eikä vielä ollut edes keskipäivä.

”Milloin tästä kaikesta tuli mielestänne vihdoin epänormaalia, poliisiylitarkastaja?” Zalmanowitz peräsi.

Gamachen asema nostettiin jälleen esiin, mutta nyt syyttäjän äänensävy vihjasi jonkinasteiseen epäpätevyYTEEN.

”Se alkoi toden teolla noissa bistron halloween-juhliissa”, vastasi Gamache ja jätti provosoinnin huomiotta. ”Joillakin vieraista oli naamiot, vaikka suurin osa olikin tunnistettavissa, varsinkin kun he avasivat suunsa. Mutta eräs ei ollut. Yksi vieraista oli pukeutunut lattiaan saakka ulottuvaan mustaan kaapuun sekä mustaan naamioon. Hansikkaisiin ja saappaisiin. Hänen päänsä yli oli vedetty huppu.”

”Kuulostaa Darth Vaderilta”, syyttäjä totesi, ja lehteriltä kuului tyrskähdyksiä.

”Niin mekin aluksi ajattelimme. Mutta asu ei ollut *Täh-tien sodasta*.”

”Keneksi häntä sitten luulitte?”

”Reine-Marie” – Gamache kääntyi valamiehistön puoleen selventääkseen asiaa – ”siis vaimoni –” He nyökkäsivät. ”– mietti, oliko kyseessä isä elokuvasta *Amadeus*. Hänellä on kuitenkin tunnistettava hattu. Tällä henkilöllä oli vain huppu. Myrna ajatteli, että hän esitti jesuiittapappia, mutta hän ei kantanut ristiä.”

Lukuun oli otettava myös hänen käytöksensä. Siinä missä ihmiset hänen ympärillään juhlivat, tämä hahmo seiso i täysin liikkumattomana.

Pian ihmiset lakkasivat puhumasta hänelle. He lakkasivat kyselemästä hänen puvustaan eivätkä yrittäneet enää selvittää, kuka hän oli. Ennen pitkää ihmiset alkoivat karttaa häntä. Ja tumman hahmon ympärille avautui tyhjä tila. Aivan kuin hän olisi asuttanut omaa maailmaansa. Omaa universumiaan. Siellä ei ollut halloween-juhlia. Ei juhlijöita. Ei naurua. Ei ystävyyttä.

”Mitä te ajattelitte?”

”Ajattelin sen olevan Kuolema”, Armand Gamache sanoi. Nyt oikeussalissa vallitsi hiljaisuus.

”Entä mitä te teitte?”

”En mitään.”

”Todellako? Kuolema saapuu vierailulle, eikä Sûretén päällikkö, entinen murharyhmän ylikomisario, tee mitään?”

”Kyseessä oli henkilö naamiaisasussa”, Gamache vastasi kärsivällisesti.

”Niinhän te itsellenne tuona iltana kaiketi kerroitte”, syyttäjä sanoi. ”Milloin tajusitte, että se todella oli Kuolema? Antakaa kun arvaan. Silloin, kun seisointe ruumiin yllä?”

LUKU 2

EI. HAHMO HALLOWEEN-JUHLISSA oli ollut hämmentävä, mutta oikeasti Gamache oli alkanut uskoa jonkin olevan pahasti pielessä seuraavana aamuna, kun oli katsonut heidän makuuhuoneensa ikkunasta ulos kosteaan, marraskuiseen päivään.

”Mitä sinä katselet, Armand?” kysyi Reine-Marie, joka oli juuri tullut suihkusta ja asteli hänen vierelleen.

Reine-Marie rypisti kulmiaan katsoessaan ulos ikkunasta. ”Mitä hän tuolla tekee?” hän kysyi hiljaisella äänellä.

Siinä missä kaikki muut olivat menneet koteihinsa, menneet nukkumaan, mustaan viittaaan pukeutunut hahmo ei ollut. Hän oli jäänyt jälkeen. Jäänyt sinne. Ja siellä hän oli edelleen. Seisoi kylän nurmikentällä villaisessa kaavussaan ja hupussaan. Tuijottaen.

Gamache epäili, että myös naamio oli paikoillaan, vaikkei hän sitä siitä kulmasta voinutkaan nähdä.

”En tiedä”, Armand vastasi.

Oli lauantaiaamu ja hän puki ylleen kotivaatteensa. Vako-samettiset housut, paidan ja paksun villapuseron. Oli marraskuun alku, eikä sää suonut heille unohdusta asiasta.

Päivä oli sarastanut harmaana, kuten marraskuussa tapana oli, lokakuun kirkkaan auringonpaisteen ja kirkkaan ruskan jälkeen.

Marraskuu oli siirtymäkuukausi. Eräänlainen kiirastuli. Se oli kylmä, kostea henkäys kuolevan ja kuolleen välillä. Syksyn ja sydäntalven välillä.

OMATUNTO TUOMIOILLA

Tummiin pukeutunut hahmo ilmestyy kylmänä marraskuun ensimmäisenä Three Pinesin talveen käperätyvälle ruohikolle. Hahmo seisoo liikkumatta räntäsateessa ja tuijottaa eteenpäin. Juuri kun kyläläiset aikovat lähestyä hahmoa, se katoaa. Sitten kirkon kellarista löytyy ruumis ja ruumiin viereltä musta viitta. Ylikomisario Armand Gamache kumppaneineen alkaa selvittää kuolemaa ja omituisten tapahtumien vyyhtiä.

Kuukausia myöhemmin, polttavana heinäkuun päivänä, alkaa murhasta syytetyn oikeudenkäynti Montréalissa ja Gamache on paikalla todistajana. Murhatutkimusten aikana marraskuun pimeydessä tapahtui asioita, joista ei enää ole paluuta, ja ne vaivaavat häntä edelleen. Oikeuden edessä on nyt muutakin kuin syytetty. Myös Gamachen omatunto on tuomiolla.

